

Levede overgange



JETTE THUSEN

For nogen tid siden deltog jeg i et møde om udvikling af politiske planer for et godt liv som gammel. Der blev blandt andet talt om, hvilke fortællinger om alderdommen sådanne planer skulle repræsentere. Nogle af mødedeltagerne betonede, hvor vigtigt det er, at en ældrepolitik præsenterer 'positive' fortællinger om senlivet. Det fremgik, at positive fortællinger handlede om senlivets muligheder – muligheder for valg og for fortsat at være aktiv og sund. I modsætning til disse positive fortællinger skulle fortællinger om alderdom som svækkelse undgås.

Dette nummer af Tidsskriftet Gerontologi handler om 'overgange'. I forlængelse af episoden ovenfor er det nærliggende at se nærmere på, hvordan ældre mennesker oplever sygdom og svækkelse i et overgangsperspektiv. Det har den canadiske socialgerontolog Amanda Grenier undersøgt og behandlet i bogen *Transitions and the lifecourse: Challenging the constructions of 'growing old'*. En del DGS-medlemmer kender nok bogen, men for jer, der ikke gør, og som er optaget af samspillet mellem politik og (ældre) menneskers erfaringsdannelse, er det en anbefalelsesværdig bog. Grenier sammenkobler ældrepolitiske tendenser (fx sund aldring som politisk ideal), sociokulturelle konstruktioner (som fx overgangen mellem tredje og fjerde alder) og ældre menneskers oplevelser med såkaldte overgange. Som sådan er hun en vigtig eksponent for en kritisk gerontologi og er da også koordinator for det internationale netværk for Critical Gerontology (se hjemmesideadressen nedenfor).

Grenier finder, at ældre mennesker oplever opstået sygdom og svækkelse vidt forskelligt. Nogle formår at tilpasse sig den ændrede situation relativt uproblematisk eller betragter den måske ikke som en betydningsfuld overgang. Andre oplever opstået sygdom og svækkelse som en betydningsfuld overgang, der indvarsler

en mere permanent tilstand af usikkerhed. Det er en særlig pointe, at den enkelte fortolker sygdom og svækkelse både i lyset af, hvordan livet ellers har formet sig og hvilke erfaringer, man har gjort sig gennem livet, og i lyset af socio-kulturelle konstruktioner såsom den såkaldte tredje og fjerde alder. Siden 80'erne har socialgerontologer og andre beskrevet den tredje alder som defineret ved aktivitet, uafhængighed, kontinuitet og valg, og den fjerde alder som modbilledet, defineret ved svækkelse, forfald og manglende handlegkraft. Ifølge Grenier og andre er der en tiltagende modstilling mellem den tredje og fjerde alder, hvor den tredje alder tillægges positive medbetydninger og den fjerde alder i stigende grad devalueres. Ældre mennesker fortolker mødet med sygdom og svækkelse på dette bagtæppe. Når den vellykkede aldring kulturelt sidestilles med kontinuitet, uafhængighed og valg, er mødet med uafvendelig svækkelse eksistentielt udfordrende. Grenier foreslår, at vi (gerontologer og andre med lignende interesser) forstår og undersøger denne 'overgang' som en mere eller mindre permanent tilstand af overgang, hvor både tredje- og fjerde-aldersidentiteter forhandles. Hun viser, hvordan ældre mennesker beskriver overgangen både som kontinuitet, som forsøg på eller ønsker om at fortsætte livet, som det har været hidtil, OG som forandring, eksempelvis som bestræbelser på at acceptere, at der er ting, man ikke kan længere, og lære at leve med det. I den forbindelse problematiserer hun den tiltagende polarisering mellem den tredje og fjerde alder og devalueringen af den fjerde alder. Fordi det kan være vanskeligt for den enkelte at acceptere svækkelse som noget, man må lære at leve med, hvis man dermed indskrives i en ensidigt negativ fortælling om den fjerde alder.

I lyset af Greniers studier (og andre studier med lignende pointer) må vi

udfordre og kritisere, når tredje-aldersfortællinger vedvarende reproduceres som 'positive' fortællinger om alderdommen, mens svækkelsesfortællinger ties bort. For samtidig med, at dygtige sundhedsgerontologiske forskere, professionelle og mange ældre mennesker udskyder sygdom og funktionsnedsættelse til allersidste del af livet, og ønskescenariet for den gode død for de fleste er at dø med en tennisracket i hånden, så skabes den fjerde alder som det negative modbillede; som dét, kritiske gerontologer har kaldt 'et sort hul', som ingen tør nærme sig af frygt for at blive trukket ind i det dybe mørke. Vi er nødt til at interessere os mere for, hvordan gamle mennesker håndterer sygdom og svækkelse, og hvordan de i deres hverdag skaber og genskaber et godt liv – også med uafvendelig svækkelse.

Netværk om kritisk gerontologi:
criticalgerontology.com